

v Poľsku skúmala len parciálne a sporadicky. Všetky *filozofické kontakty* Poliakov s Husserlom sa pritom (zväčša) redukovali len na recepciu fenomenológie v tvorbe R. Ingardena prípadne K. Ajdukiewicza. Głombik v tejto súvislosti presvedčivo dokazuje, že takáto redukcia je zjavne neadekvátne, ba až zavádzajúca. Na viacerých unikátnych archívnych materiáloch (ide najmä o materiály z archívu Poľskej akadémie vied, archívov varšavskej, poznaňskej a krakovskej univerzity, archívu univerzity v Göttingene atď.) dokumentuje skutočnosť, že "filozofické stretnutia" Poliakov s Husserlom mali aj tzv. *preidingardenovskú etapu*, ktorá bola inšpirujúcou tak z hľadiska ďalšieho vývinu filozofického myslenia v Poľsku, ako aj z hľadiska formujúcej sa Husserlovej fenomenológie.

Z Głombikovho výskumu jasne vyplýva, že Poliaci (reprezentovaní už prvými poľskými študentami Husserla) nepatrili len k pasívnym percipientom jeho fenomenológie, ale - naopak - "stáli" už pri jej zrode, pričom boli doslova "spoluúčastníkmi" procesu jej formovania. Recenzovali a komentovali Husserlovu ranú tvorbu, propagovali a obhajovali ju doma i v zahraničí a pod.

Hoci Głombikova monografia nemapuje *filozofické kontakty* (či "stretnutia") Poliakov s Husserlom počas celého Husserlovho života, ale "programovo" (t.j. z hľadiska konkrétneho cieľa výskumu) sa obmedzuje len na obdobie do I. svetovej vojny, je nepochybne prínosom najmä z hľadiska poznania viacerých nových skutočností, ktoré sprevádzali vývin poľského filozofického myslenia na prelome 19. a 20. storočia. Do istej miery (a istým spôsobom) vnáša *nové svetlo*, ba dokonca *lux mentium*, aj do vlastného procesu formovania Husserlovej fenomenológie, konkrétne kreovania jej metodologických východísk na úrovni *Logische Untersuchungen*.

Tieto a ďalšie skutočnosti umožňujú odporúčať Głombikovu monografiu do pozornosti všetkým čitateľom, ktorí sa zaujímajú o dejiny európskeho filozofického myslenia s osobitným zreteľom na vznik, vývin a "osudy" Husserlovej fenomenológie v kontextoch jej poľskej reflexie a recepcie.

Rudolf Dupkala

Doc. PhDr. Rudolf Dupkala, CSc.
Katedra filozofie FF PU
ul. 17. novembra 1
080 78 Prešov
SR

O STATUSE TEORETICKÉHO POZNANIA

ANDRZEJ L. ZACHARIASZ: Poznanie teoreticzne, jeho konstytucja i status (Teoretické poznanie, jeho zloženie a status). Rzeszow, Wydawateľstwo wyższej szkoły pedagogicznej, II. vydanie 1999, 272 s.

Predmetom nášho záujmu je druhé vydanie práce popredného poľského epistemológa A. L. Zachariasza *Teoretické poznanie, jeho zloženie a status*. U samotný fakt,

že ide o obnovené vydanie (prvé vydanie Lublin 1989), svedčí o záujme filozofickej verejnosti, ale predovšetkým vysokoškolskej akademickej obce o recenzované dielo. Aktuálnosť nastolených otázok znásobuje postoj autora, ktorý sa pokúsil o vypracovanie originálnej epistemologickej koncepcie teoretického poznania, ktorého základ tvorí kategória činnosti. Zachariaszove filozofické úvahy sa dotýkajú širšej gnozeologickej problematiky. Autor zdôrazňuje svoju ambíciu podrobiť filozofickej reflexii predovšetkým teoretické poznanie. Ide o kľúčový problém epistemológie od čias D. Huma, I. Kanta, novokantovcov, fenomenológie až po najnovšie snahy o jeho explikáciu. Autor skúma problematiku v jej historických i aktuálnych súvislostiach, ale predovšetkým si všíma kontext tvorivosti, transcencie a ontologizmu. Aktuálne formuluje otázku o konzekvenciách problematiky statusu poznania, v rámci ktorého si všíma širší kontext existencie človeka a hodnôt.

A. L. Zachariasz zaradil medzi fundamentálne problémy svojej koncepcie otázky vzťahu teoretického a praktického, tvorivého a kontemplatívneho v poznaní. Kľúč k riešeniu tradičných i nových antagonizmov v uvedených otázkach našiel v pojme činnosti. Podľa autora nielen prax a poznanie založené na empirických metódach, ale aj myslenie (teoretické) je výrazom aktivity (*vita activa*). Súčasne si však uvedomuje zložitost' vnútorných vzťahov a vonkajších prejavov "poznávajúceho vedomia", ktoré v sebe koncentruje elementy "*vita activa*" i "*vita pasiva*", a autor ich vníma v jednote kontinuity a diskontinuity. Pojem činnosť mu slúži na vymedzenie aktivity subjektu poznania a pretvárajúcej funkcie, ktorú poznanie (teoretické i praktické) v živote plní. Do tohto pojmu činnosti začleňuje aj ďalšie pojmy epistemológie, akými sú čin, aktivita subjektu a pod. Tento dôraz na "činnú" stránku teoretického poznania nie je vo filozofii nový (novopozitivismus, fenomenológia, M. Heidegger a pod.). Autor si jasne uvedomuje tento fakt a vychádza vo svojich úvahách z dosiahnutého stavu jeho riešenia s dôrazom na naliehavosť rozpracovania "činnejšej" stránky práve teoretického poznania.

Spolu s I. Kantom, E. Husserlom a ďalšími filozofmi si autor kladie otázku o zdrojoch a kritériách teoretického poznania. Túto otázku rozširuje o problém predmetu, podmienok a metódy teoretického poznania. Jeho úvahy tak dospievajú k posilneniu filozofického myslenia v rámci teoretického poznania. Určitým spôsobom je to pokus o rehabilitáciu miesta a funkcie filozofie v ľudskom poznaní. Presvedčivo znejú autorove slová o transgresívnosti filozofického myslenia na ceste k pravde, ktoré nie je zastupiteľné či nahraditeľné iným vedením ani v dnešnom svete.

Práca je rozdelená na tri časti. V prvej časti s názvom *Filozofia a poznanie* si autor kladie neľahkú úlohu vymedziť status teórie poznania v rámci filozofie. Všíma si širší kontext filozofie a jej miesta v kultúre ako racionalizácii skutočnosti, ako teoretickom poznaní, ale aj jeho svetonázorové a ideologické súvislosti. Názov druhej časti *Historické typy teoretického poznania* upriamuje pozornosť na historické reflexie teoretického poznania, ako ich nachádzame v predkarteziánskej filozofii, neskôr u R. Descarta, ale i v nemeckej klasickej filozofii. Pozornosť si zaslúži autorova analýza humovského, kantovského, pokantovského, ale i fenomenologického chápania idey transcendentálneho statusu teoretického poznania. Posledná, tretia časť *Problém zloženia, podmienok a statusu teoretického poznania* je najrozsiahlejšou časťou monografickej práce. Dominujú tu problémy a hľadanie odpovedí na otázky, ktoré sa týkajú predmetu,

podmienok a metódy, ale i subjektu teoretického poznania. Osobitnú pozornosť venuje objasneniu kategórie pravdy, ktorú sám autor, ako aj väčšina iných autorov, považuje za dominantnú kategóriu celej teórie poznania.

Hoci sám autor v závere zdôrazňuje, že jeho zámerom nebolo vypracovať akýsi úvod v zmysle propedeutiky pre filozofiu a vedu a epistemologické tézy neznamenajú implikovanie teoretických riešení pre ostatné disciplíny, mnohé otázky a problémy reflexie, resp. sebareflexie teoretického poznania nadobúdajú určitý metodologický rozmer. Zásadne odmieta jednostrannosti epistemologických pozícií, akými sú tzv. teoretický dogmatizmus a teoretický relativizmus. V snahe vyhnúť sa konzekvenciám poznávacieho nihilizmu nazýva svoju pozíciu "relativizmom". Jeho koncepcia teoretického poznania nechce byť ani antropologická, ani ontologická, ba ani axiologická, chce byť len a len kritickou reflexiou či skôr kritickou sebareflexiou teoretického poznania.

Práca A. L. Zachariasza je zaujímavým a svojráznym príspevkom do súčasných diskusií, ktoré sa dotýkajú problémov ľudského poznania a jeho statusu v rámci filozofického myslenia. Prácu odporúčame do pozornosti slovenskej filozofickej obce. Za pozitívnu úvahu stojí aj otázka prekladu práce do slovenčiny; ako veľmi vhodnú učebnicu by ju ocenili predovšetkým študenti.

Viera Bilasová

Doc. PhDr. Viera Bilasová, CSc.
Katedra filozofie FU PU
ul. 17. novembra 1
080 01 Prešov
SR